

УДК 343.346:355.271

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.2.65>

ЗАСТОСУВАННЯ СТ. 263 КК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МІЖ ДОГМАТИЗМОМ І ЗВУЖЕННЯМ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Олейніков Д.О.,
кандидат юридичних наук,
професор спеціальної кафедри
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-8515-5241

Олейніков Д.О. Застосування ст. 263 КК України в умовах воєнного стану: між догматизмом і звуженням кримінальної відповідальності.

Статтю присвячено дослідженню проблем застосування ст. 263 Кримінального кодексу України в умовах воєнного стану крізь призму конфлікту між догматичним підходом до правозастосування та реальними потребами кримінально-правової політики держави. Проаналізовано сучасну практику притягнення осіб до кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами з урахуванням особливостей збройної агресії та участі цивільних осіб у захисті України.

Особливу увагу приділено аналізу рішення Верховного Суду, в якому дії особи, що формально містять ознаки складу кримінального правопорушення, розцінюються як такі, що вчинені в умовах крайньої необхідності або виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни. Обґрунтовано, що в умовах воєнного стану формальне застосування кримінально-правових заборон без урахування фактичних обставин призводить до необґрунтованого притягнення осіб до кримінальної відповідальності.

Доведено доцільність переосмислення підходів до кримінально-правової оцінки таких діянь шляхом розширення застосування обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, на відміну від інституту звільнення від кримінальної відповідальності. Запропоновано внесення змін до кримінального законодавства, зокрема до ст. 43-1 КК України, з метою нормативного закріплення відповідних підходів.

Зроблено висновок про необхідність звуження меж кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі зброєю в умовах воєнного стану як складової трансформації кримінально-правової політики держави.

Ключові слова: незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами; кримінальна відповідальність; підстави, що виключають кримінальну протиправність діяння; звільнення від кримінальної відповідальності; вчинення злочину в умовах воєнного стану.

Olieinikov D.O. Application of Article 263 of the Criminal Code of Ukraine under martial law: between dogmatism and the narrowing of criminal liability.

The article is devoted to the study of issues related to the application of Article 263 of the Criminal Code of Ukraine under martial law through the lens of the conflict between a dogmatic approach to law enforcement and the actual needs of the state's criminal law policy. The current practice of holding individuals criminally liable for the illegal handling of firearms, ammunition, and explosives is analyzed, taking into account the specifics of armed aggression and the participation of civilians in the defense of Ukraine.

Particular attention is paid to the analysis of a decision of the Supreme Court, in which the actions of a person that formally contain the elements of a criminal offense are regarded as having been committed under conditions of extreme necessity or in the course of fulfilling the duty to defend the Homeland. It is substantiated that, under martial law, the formal application of criminal law prohibitions without consideration of the actual circumstances leads to unjustified criminal prosecution.

The expediency of rethinking approaches to the criminal law assessment of such acts is demonstrated by expanding the application of circumstances excluding the criminal unlawfulness of an act, as opposed to the institution of exemption from criminal liability. Amendments to criminal legislation, in particular to Article 43-1 of the Criminal Code of Ukraine, are proposed in order to normatively consolidate the relevant approaches.

It is concluded that there is a need to narrow the scope of criminal liability for the illegal handling of weapons under martial law as a component of the transformation of the state's criminal law policy.

Key words: illegal handling of firearms and ammunition; criminal liability; grounds excluding the criminal unlawfulness of an act; exemption from criminal liability; commission of a criminal offense under martial law.

Постановка проблеми. Повномасштабне воєнне вторгнення РФ в 2022 році порушило низку питань в частині стрімкого збільшення обсягу та динаміки обігу зброї на території України, у тому числі неконтрольованого обігу вибухових речовин, що залишаються внаслідок ракетно-бомбових ударів та атак БПЛА по об'єктах, розташованих вглиб нашої держави. Разом із цим, незважаючи на досить тривалий час, який формувалась практика застосування ст. 263 КК України в період воєнної агресії, вона до сих пір є неоднаковою, та в схожих випадках можуть прийматися різні рішення в контексті притягнення осіб до кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Поряд із цим об'єктивно існуюча в умовах бойових дій (в районі їх проведення або в прилеглих районах) потреба застосовувати засоби вогневого ураження чи мати їх на перспективу застосування для відсічі збройної агресії зумовлює необхідність перегляду окремих аспектів правил поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами як в частині їх лібералізації (пом'якшення), так і в контексті обставин, що виключають злочинність діяння чи є підставами звільнення особи від кримінальної відповідальності. Необхідність зазначеного також підтверджується окремими рішеннями судів, що більш докладно буде проаналізовано нижче.

Метою дослідження є критичний аналіз окремих аспектів застосування ст. 263 КК України в умовах воєнного стану, виявлення проявів догматичного підходу у правозастосуванні та обґрунтування необхідності звуження підстав і меж кримінальної відповідальності з урахуванням обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.

Стан опрацювання проблематики. Тематика дослідження окремих аспектів кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами є досить поширеною як у вітчизняній науці, так і науці іноземних демократичних країн. В Україні означена проблематика досліджувалась в роботах М.В. Гузели, О.М. Гуміна, В.Я. Конопельського, Ю.В. Луценка, А.С. Нерсесян, О.С. Пироженка, О.В. Процюка, О.А. Сороки, П.Л. Фріса, М.І. Хавронюка та ін. Вченими зроблено значний внесок в розвиток концепції законного порядку поводження зі зброєю та в підвищення ефективності існуючого механізму протидії незаконному поводженню. Водночас реалії сьогодення, пов'язані із триваючою збройною агресією та значною кількістю вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, що з тих або інших причин перебувають поза умовами законного обігу, зумовлюють необхідність вирішення раніше невирішених питань, зокрема в частині лібералізації окремих аспектів кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 263 КК України.

Виклад основного матеріалу. Як підкреслює О.А. Сорока, «відсутність контролю або недостатній контроль держави за незаконним обігом зброї, особливо в період значного погіршення соціально-економічної ситуації, потенційно може призвести до руйнування засад державності, неможливості забезпечення громадського порядку і, як результат, знищення економіки і основних інститутів держави» [1, с. 99]. На думку В. Борисова та П. Фріса, кримінальне право, становить інструмент кримінально-правової політики й має домінуюче становище в політиці у сфері боротьби зі злочинністю. На відміну від кримінального права, що є більш-менш усталеною сферою, особливо стосовно положень загальної частини, кримінально-правова політика – це рухоме явище, вона більш гостро реагує на соціальні процеси та відносно швидко піддається змінам курсу політичного життя країни [2, с. 22]. Саме така реакція – гостра та швидка – це саме те, чого потребують реалії нашого життя в умовах триваючої збройної агресії. Будь-які намагання правоохоронної системи зберегти сталість правозастосовної практики в умовах, що суттєво відрізняються від попередніх, з одного боку призводить до несприйняття соціумом формалізованого, догматизованого підходу в притягненні до кримінальної відповідальності, а з іншого – нездатність та неспроможність підтримувати ефективність механізму протидії сучасним викликам та загрозам є значним прорахунком в системі правоохоронної діяльності.

І зауважимо, що у вітчизняній науці панує концепція щодо того, що провідне місце серед базових, фундаментальних методів кримінально-правової політики займають криміналізація і декриміналізація, оскільки саме вони визначають обсяг злочинного, можливість застосування покарання, застосування приватних методів. Питання визнання діяння злочинним (або навпаки, виведення діяння з кола таких, які визнаються злочинними) перебуває «на поверхні» і часто на побутовому рівні асоціюється з кримінально-правовою політикою [3, с. 20]. При цьому в частині, що стосується питань встановлення незаконності обігу зброї, боєприпасів та вибухових речовин, передумови такої відповідальності, з одного боку, ґрунтуються на соціально-політичній ситуації в державі, яка, у свою чергу, обумовлює межі дозволеної та недозволеної поведінки у сфері обігу відповідних предметів. З іншого ж боку розраховане, стратегічне та контрольоване розширення таких меж для досягнення відповідних цілей здатне посилити очікуваний та бажаний ефект і результат.

Наведемо найочевидніший приклад. Так, Верховною Радою України прийнято Закон від 3 березня 2022 року № 2114-IX «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» [4], яким врегульовані основні питання поводження зі зброєю в умовах триваючої збройної агресії. Зокрема, у період дії воєнного стану громадянам України, а також іноземцям та особам без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, надано право брати участь у відсічі та стримуванні збройної агресії російської федерації та/або інших держав, у тому числі отримати вогнепальну зброю і боєприпаси до неї відповідно до порядку та вимог, встановлених Міністерством внутрішніх справ України. При цьому отримані для вказаних цілей вогнепальна зброя і боєприпаси до неї, є державною власністю та можуть перебувати у володінні та користуванні цивільних осіб виключно на підставах і на період, визначені Законом «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України». Відповідно до ч. 3 ст. 1 вказаного Закону, отримані цивільними особами вогнепальна зброя і боєприпаси до неї можуть застосовуватися ними для відсічі та стримування збройної агресії російської федерації або інших держав. Цілком очевидно, що наведене як приклад законодавче рішення з одного боку посилює таку складову національної безпеки, як обороноздатність, з іншого боку створюючи ризик тимчасової часткової дерегуляції обігу вогнепальної зброї.

Додатковим проблемним аспектом є те, що, як вказує Ю.В. Луценко, таке суспільно небезпечне явище як незаконний обіг зброї «є складним та законодавчо не визначеним і потребує постійної, системної державної політики у окресленій сфері, яка поєднувала б в собі правове регулювання, діяльність виконавчих органів влади, сукупність інформаційних, профілактичних та інших заходів» [5, с. 112]. Незважаючи на те, що законодавцем вжито низку заходів, спрямованих на лібералізацію процесу доступу громадян до зброї та боєприпасів, широке застосування вимог ст. 263 КК України щодо осіб, які в умовах триваючої збройної агресії у той чи інший спосіб порушили окремі вимоги, все ж виглядає дещо неконструктивним та формалізованим.

Яскравим прикладом вирішення такої ситуації, яка в принципі є еталонною, можна навести рішення Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду по справі № 554/4208/22 (провадження № 51-1736 км 25) [6]. Так, суд першої інстанції визнав Особа 1 винуватим у тому, що він, «будучи інспектором УПП в Харківській області, маючи звання старший сержант поліції, будучи працівником правоохоронного органу, тобто особою, яка постійно здійснює функції представника влади та є службовою особою, без передбаченого законом дозволу, умисно, протиправно, у невстановленої особи отримав, тим самим придбав автомат Калашнікова «АКМ», що є вогнепальною зброєю, патрони в кількості 116 штук, які є боєприпасами, та корпус ручної осколкової гранати Ф-1 із запалом, що відноситься до вибухових пристроїв, які без відповідного дозволу носив при собі у м. Харкові до моменту вилучення працівниками правоохоронного органу, а саме до 20 березня 2022 року».

Апеляційний суд дійшов переконання, що Особа 1 діяв у стані крайньої необхідності, тобто з метою відсічі агресії РФ, тому його дії, хоча формально й містять окремі ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України, проте їх не можна ототожнювати з аналогічними діями у мирний час, оскільки вони були обумовлені воєнним станом та реальною загрозою збройного захоплення м. Харків військами РФ, високої активності ДРГ агресора на території міста. Тому апеляційний суд дійшов висновку, що умисел Особа 1 був спрямований не на свідоме порушення закону у мирний час, а на вчинення дій з метою захисту України від агресії під час воєнного стану, тобто суд встановив відсутність у його діях складу кримінального правопорушення.

Окрім того, суд апеляційної інстанції дослідив належним чином усі докази на підтвердження обставин придбання Особа 1 і вилучення у нього вказаної зброї та боєприпасів і зазначив, що:

– вони були вилучені в короткий проміжок часу після початку повномасштабного вторгнення військ РФ на територію України, тобто момент придбання, носіння та зберігання зброї припадав на активний період формування лінії оборони в м. Харкові;

– у кримінальному провадженні не доведено, що вилучену зброю та боєприпаси Особа 1 мав намір використати інакше, ніж для виконання бойових завдань та протидії збройній агресії РФ і захисту суверенітету України.

Якщо більш критично проаналізувати це рішення по формі, а не по суті, то в діях Особа 1, який, вчиняючи зазначені вище дії, до речі, обіймав посаду співробітника правоохоронного органу та, безперечно, у зв'язку із початком збройної агресії мав виконувати обов'язки, пов'язані із захистом держави та відсічі збройної агресії, вбачаються також ознаки:

– необхідної оборони, оскільки Особа 1, як встановив суд, незаконно придбав вогнепальну зброю та боєприпаси до неї у тому числі із метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заповідання тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання. Цілком оче-

видно, що представники збройних сил держави-агресора, які здійснили напад на сусідню країну, були озброєні та забезпечені боєприпасами, військовою технікою й усіма необхідними для розвитку воєнної агресії засобами;

– крайньої необхідності, як це встановив Суд;

– виконання законного наказу або розпорядження, відданого відповідною особою (зокрема мова йде про керівника Особи 1, розпорядженням якого останній виконував дії з захисту Вітчизни) в належному порядку та в межах її повноважень і які за змістом не суперечили чинному законодавству та не були пов'язані з порушенням конституційних прав та свобод людини і громадянина;

– виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, оскільки дії Особа 1 були вчинені в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту та спрямовані на відсіч та стримування збройної агресії російської федерації, і заподіяли шкоду правоохоронюваним інтересам, за відсутності ознак застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інших порушень законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Нагадаємо, що, відповідно до ч. 2-3 ст. 43-1 КК України, кожна особа має право на захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України незалежно від можливості уникнення зіткнення, заподіяння шкоди або звернення за допомогою до інших осіб чи органів державної влади, Збройних Сил України. Така особа не підлягає кримінальній відповідальності за застосування зброї (озброєння), бойових припасів або вибухових речовин проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, та за пошкодження чи знищення у зв'язку з цим майна.

При цьому застосування формальної підстави для притягнення до кримінальної відповідальності особи за незаконне придбання та носіння вогнепальної зброї і боєприпасів до неї в умовах, коли така особа за низкою обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, не може бути притягнута до кримінальної відповідальності за її застосування проти відповідних суб'єктів, виглядає як мінімум суперечливим.

Окремо нагадаємо, що ч. 3 ст. 263 КК України містить спеціальну підставу звільнення особи від кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами у разі, якщо вона добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої. Таким чином факт добровільної здачі зброї на думку законодавця є достатньою дією для того, щоб відмовитись від подальшого притягнення суб'єкта до кримінальної відповідальності, що виглядає цілком логічним і конструктивним рішенням.

В принципі, продовжуючи логіку ч. 3 ст. 263 КК України та беручи закладені в ній принципи до уваги, Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» було доповнено ст. 1-1, яка створила легальні підстави для застосування цивільними особами для відсічі та стримування збройної агресії російської федерації або інших держав вогнепальної зброї і боєприпасів до неї, що були знайдені цивільними особами, за умови, якщо вказані вище об'єкти були належним чином задекларовані. Зокрема вказаною вище нормою передбачено, що цивільна особа, яка знайшла вогнепальну зброю, її основні частини або боєприпаси до неї, зобов'язана негайно повідомити Національну поліцію України про такий факт за телефонним номером екстреної служби 102 або єдиним телефонним номером 112 та впродовж 24 годин передати їх до органів Національної поліції України в будь-який зручний спосіб для подальшої здачі чи декларування або вказати на їх місцезнаходження для подальшого вилучення.

Цілком зрозуміло, що передбачений ст. 1-1 Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» порядок декларування знайденої вогнепальної зброї чи боєприпасів до неї навряд чи є ефективним на прифронтових або окупованих територіях, особливо в умовах гарячої фази бойових дій. Тим більше, що, як видно, такий порядок було впроваджено у серпні 2024 року, коли лінія фронту практично стабілізувалась, а частина українських територій, зокрема Харківської та Херсонської областей, були деокуповані.

З іншого боку, як видно, положення про декларування стосуються тільки вогнепальної зброї та боєприпасів до неї та виключають вибухові пристрої та речовини. Способом подолання такої ситуації, яка, до речі, в умовах сучасної війни та широкого застосування вибухових пристроїв, виготовлених для застосування у ході атак БПЛА (як ударних, так і тих, що здійснюють скидання), стала законодавча ініціатива про внесення зміни до статті 263-1 Кримінального кодексу України щодо декриміналізації виготовлення в умовах воєнного стану з метою виконання бойових завдань, пов'язаних із захистом національного суверенітету та територіальної цілісності України, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв [7].

Автори проєкту Закону України № 12026 від 10.09.2024 запропонували доповнити ст. 263-1 КК України частиною 4 наступного змісту «Не підлягають кримінальній відповідальності особи, які під час проходження служби у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспор-

ту, Національній гвардії України, Головному управлінні розвідки Міністерства оборони України, Службі безпеки України, Національній поліції та інших військових формуваннях, віднесених до сил безпеки і сил оборони України, в умовах воєнного стану з метою виконання бойових завдань, пов'язаних із захистом національного суверенітету та територіальної цілісності України, здійснювали за розпорядженнями командирів підрозділів (посадових осіб, рівнозначних командирів батальйону військової частини, та вище) та у визначеному такими розпорядженнями обсязі самостійне виготовлення боєприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв для безпілотних літальних апаратів і авіаційних комплексів та патронів усіх калібрів до стрілецької зброї відповідно до Класифікатора озброєння, військової техніки та майна Міністерства оборони України (ВК 001-2000), за умови, якщо такі особи попередньо успішно пройшли навчання щодо безпечного виготовлення боєприпасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв у порядку, встановленому Міністерством оборони України та Державною службою України з надзвичайних ситуацій». Критичний аналіз цієї норми має стати предметом окремого дослідження, проте, як бачимо, на третьому році війни відбувається переосмислення (забігаючи наперед, не у дуже вдалий спосіб) доцільності формалізованого підходу до правил обігу вогнепальної зброї в умовах правового режиму воєнного стану та реалій прифронтових територій і районів ведення бойових дій.

Чи можна було б використати аналогічний спосіб певної лібералізації кримінальної відповідальності за вчинення незаконного поводження зі зброєю чи боєприпасами? На нашу думку – ні, оскільки існуючий в Кримінальному процесуальному кодексі України порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності за спеціальною підставою, передбаченою окремими статтями особливої частини КК України, передбачає внесення даних про виявлене кримінальне правопорушення до ЄРДР та проведення досудового розслідування (хоча й не у повному обсязі).

Так, відповідно до ч. 2 ст. 286 КПК України, встановивши на стадії досудового розслідування підстави для звільнення від кримінальної відповідальності та отримавши згоду підозрюваного на таке звільнення, прокурор складає клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності та без проведення досудового розслідування у повному обсязі надсилає його до суду. Остаточне рішення приймає суд, який, відповідно до ч. 3 ст. 288 КПК України, своєю ухвалою закриває кримінальне провадження та звільняє підозрюваного, обвинуваченого від кримінальної відповідальності у випадку встановлення підстав, передбачених законом України про кримінальну відповідальність.

Разом із цим, як слідує із логіки судового рішення по справі № 554/4208/22 (провадження № 51-1736 км 25), проаналізованого вище, суд розцінює дії з незаконного поводження зі зброєю та боєприпасами як обставину, що виключає кримінальну протиправність діяння (крайня необхідність). При цьому, якщо було б розпочате кримінальне провадження за фактом діяння, яке в ході розслідування було б кваліфіковано як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння, то, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК України, таке провадження могло б бути закритим без направлення його на судовий розгляд. Отже, припускаючи, що дії Особа 1 у справі № 554/4208/22 (провадження № 51-1736 км 25), могли б, за умови внесення відповідних змін до ст. 43-1 КК України, розцінюватись як виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, процесуальна процедура була б значно спрощена. І, на відміну від догматичного підходу до застосування ст. 263 КК України, такий прецедент дозволив би досягнути значно більшого позитивного ефекту в частині захисту і оборони основних засад національної безпеки України, ніж формальне притягнення обвинуваченого, який став на захист Вітчизни зі зброєю в руках, до кримінальної відповідальності.

З цією метою ч. 3 ст. 43-1 КК України можна було б викласти в наступній редакції: «3. Особа не підлягає кримінальній відповідальності за зберігання зброї (озброєння), бойових припасів або вибухових речовин, їх застосування проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, та за пошкодження чи знищення у зв'язку з цим майна.».

Висновки. Відсутність індивідуального підходу до кримінально-правової оцінки осіб, які, хоча й незаконно зберігали зброю чи боєприпаси до неї, проте вчинили це в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту з метою відсічі та стримування збройної агресії російської федерації або агресії іншої країни, здатна викликати значний суспільний резонанс з боку осіб, що зі зброєю в руках виконували свій обов'язок по захисту Вітчизни.

Наукова ідея полягає у формуванні підходу до розгляду діянь, передбачених ст. 263 КК України, в умовах воєнного стану не лише як підстав для звільнення від кримінальної відповідальності, а і як обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, що обґрунтовує необхідність звуження меж кримінальної відповідальності. Оскільки вже існують судові рішення, які вказують на можливість розцінювати дії по незаконному поводженню зі зброєю та боєприпасами під призвою обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, було б логічним закріпити такі прецеденти через відповідні зміни, наприклад у ст. 43-1 КК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сорока О.А. Характеристика соціально-економічних факторів незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Прикарпатський юридичний вісник. 2024. Вип. 5 (58). С. 99–107. http://pjuv.nuoua.od.ua/v5_2024/20.pdf. DOI <https://doi.org/10.32782/pjuv.v5.2024.18>.
2. Борисов В., Фріс П. Поняття кримінально-правової політики. Вісник Асоціації кримінального права України. 2013. № 1 (1). С. 15–31.
3. Фріс П.Л. Криміналізація і декриміналізація у кримінально-правовій політиці. Вісник Асоціації кримінального права України. 2014. Вип. 1. С. 19–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vakpu_2014_1_4.
4. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: Закон України № 2114-IX від 3 березня 2022 року. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text> (дата звернення: 1.03.2026).
5. Луценко Ю.В. Проблеми законодавчого регулювання обігу зброї в Україні. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2023. Том 34 (73) № 4. С. 108–113. https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/4_2023/16.pdf. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.4/16>.
6. Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 22 січня 2026 року у справі № 554/4208/22 (провадження № 51-1736 км 25). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133719570> (дата звернення: 1.03.2026).
7. Про внесення зміни до статті 263-1 Кримінального кодексу України щодо декриміналізації виготовлення в умовах воєнного стану з метою виконання бойових завдань, пов'язаних із захистом національного суверенітету та територіальної цілісності України, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв: проєкт Закону України № 12026 від 10.09.2024. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44875> (дата звернення: 1.03.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 1.03.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026

Дата публікації: 5.03.2026